

VAKTÁBAN

Nagy szemű gyermekcsodálkozás fordítja meg egyenes járásod, s ismét rájössz az érthetetlenre, hogy az álmok mezeje nem a faluvégén kezdődik; jöllehet ott a zsíros kishegyesi földek nyújtóznak, s lomha mozduatlanágukban konokul emésztik a parasztból kicsikart szuszt; mert érthetetlen halott szülőd fojtott kutyalihegése, míg fönt a töltésen mennydörög a Balkán-expressz. Szalmakazlas látomásod a szántók fekete sorába szakad, könnyfátyolos szemed alján meg csak elhúz hat vassal a hernyótalpas, még arra sem hagy percet, hogy számon kérd az eperfasort az út mentén, a tanyák felé, mert övé ez a tágasság, amelyet kebledben az elszabaduló kórusok magadénak zengedeznek, hogy aztán rettenetesen elszégyellj magad. Pedig valójában nem is tehetsz arról, hogy itt születél, hogy gyermeki talpadat ezek a latyakká olvadt, egykori hetyke rögök bökték és csókolták egy időben, amitől aztán tarlok tüskéjén úgy suhantál mezítlábas pásztorgyerekként, akár a cirógatás a zöldselyem tavaszi búzák pajkos kacaján, s ha a töltés netán megjelent a pöfögő szerelvény, tüdődet feszítő mezők erejével jókat rikoltottál, és hancúrozva csodájó világod tenyerén, nagy göröngyökkel dobáltad meg a gőzöst... Mit tehetsz te arról, hogy a rögök időközben szétmálottak, hogy a gőzöst felváltotta a száguldó expressz?... Húsz éven át írtam neked ugyanazokat a leveleket, kívánságod szerint a borítékba pipacsot, kutyatejet, búzavirágot, macskatüsköt raktam, olykor egy kevés port a Kaszáló földjéből, a Lengyel-dűlőről, a Fekete-hídről; szemetet a gesztenyefák meg a madárcseresznyefák alól, és írtam újra meg újra, de soha a valót, hogy tanyákat rég lebontották, tenyérnyi földeteknek mezsgyéje rég nincs, hogy írástudatlan szüleid nem üzenhetnek már, rokonaid elfelejtettek; hogy nem maradt itt neked senkid, semmid csak a gyermekkoro-d. Mert féltem, eltemetlek vele. S most betoppantál, hogy mindezzel megbirkózz magad, mert már rád nehezettek, ravatali illattal, a messzi idegen éjszakák, csontjaidban pedig megért a rémület, hogy lámpásod vad, idegen szelek rabojlá el, mint Ezsónak, a szökevénynek, Benkó Mátyás bácsi meséjéből fenyítve vissza rád — gyermekkoro-runkból. Egészen biztos, így volt, hiszen akkor is, amikor az öreg csösz, az árokparton ülve, hosszan belemesélt a viharokat görgető pusztai estbe, egész testeden kivert a hideg veríték, fogaid csikorogtak, s nem mertél moccanni sem, hiába mondtuk, hogy a legeltetett tehének, érezve a közelgő földindulást, rég hazaszöktek. Csak kuporogtál az árok füvében, és egyre azt nyöszörögted az öregnek, hogy Ezsónak nem kellett volna elszöknie jó otthonából a hegyek közé, a farkasok világába; hogy, hát Ezsó miért nem szökött vissza a sasok toráról, ha már ott a húsát szolgálták fel aranyon, ezüstön, vérét pedig kehelyből itatták, miért nem? Ha a lámpást el is rabolták a zord, hegyi huzatok, miért nem szökött vissza, vissza?... Egészen biztos, még ma is végiggördül halántékodon a felelet: az iszonyatos ézengés, amely abban a pillanatban kezdett rá, amikor az öreg éppen szólni akart a miértről. Most, hogy itt vagy, elmondanám neked, ha keményen a szemembe néznél, hogy azon a fürgeteges éjszakán, éjfél körül vitt haza nevelőapád Benkó Mátyás bácsi tanyájáról, subába csavarva, mert rettenetesen rázott a hideg és félrebeszélte. A petróleumlámpást meg még hónapok múltán sem lehetett nálatok elfűjni este, amíg el nem aludtál, mert azon nyomban kitört rajtad a frász. Pedig az nem a te lámpásod volt. A vihar után megnéztem. Benkó Mátyás bácsi meséjének színhelyétől ötven lépésnyire csapott a villám az árokpartba...

Nem mondhatnám, hogy valaki is észrevette hirtelen eltűnésed ötvenkettő tavaszán. Szüleid sismákoltak egy ideig, de később kereken megmondták, hogy Ausztráliába mentél a nagybátyádhoz, aki fűrőmester valahol a Gibson-sivatagban, s majd ő embert farag belőled, mert hát itt mi is várna rád, az a néhány hold szomorúsága a tanya körül, no de nekik is csak élniük kell valamiből, amíg a föld alá nem bújnak. A nagybátyád még magányos ember, és ha csak felényi gyémántot fúr is ki a sivatagból, mint ahogy mondja, akkor is gazdag lesz. Jobban mondva, a nevelőapád igazolhatta így magát. Anyádat soha többé nem láttam. Eleinte ugyan fel sem tűnt, ugyanis nagy változások köszöntöttek az én kötőfék nélküli csikókoromra is: inas lettem, cimetszagú boltosinas, s a marmaládé meg a mazsola úgy elvette egy időre az eszemet, hogy a tanyára még szégyenletemben sem gondoltam. Hanem azután, hogy elteltem a nyalánkságokkal, amikor már ismét jobban szerettem volna egy jó darab szabadságot minden nyimnyámnál, akkor kezdtem ismét nagyokat szippantani a határ egészséges tisztaságából, s csak akkor tudtam meg, hogy jónyádd képtelen volt elviselni eltűnésed, vagyis hogy pontos legyenek: a szökésedet, amelyet nevelőapáddal a gyaltatok ki a háta mögött, ha ugyan te akkortájt már kiagyallhattál ilyesmit, és hát, hogy mondjam... megtalálták a padláson... Ezért nem kaptál üzenetet soha többé szüleidtől. Nevelőapád rettegni kezdett, mint aki nagy igazságtalanságot tett valakinek, valahol, valamikor, s ettől kezdve ivásnak adta a fejét, szinte megszakítás nélkül bénaságban tartva gondolatait. Azok viszont annál inkább motozták a rémítő fogalmat, amely rajtad keresztül nyújtotta fűrészfogcsápjait a torka felé, s öt vagy tíz év után is, amikor már csak a kocsmák portáját mondhatta magáénak, még akkor is fel-felugrált a legféreesebb sarokba tessékelt székéről, hogy: „Mit néznek maguk énrám?!...” Aztán, hogy tanyátok új gazdája, a kocsmáros, lebontotta az épületet, egyre csak ott lódörgött a kidöntött falakon, s jött a tél, tavaszra, nyárra bőszi haraggal, fogcsikorgatásától élettelen, fagyott verebek potyogtak a hóba, nevelőapád meg beszélgetni kezdett az éjfélvi fuvalatokkal, melyek egykettőre kikapkodták lehelete madártollmelegét. Nézte, egyre csak nézte Benkó Mátyás bácsi hóolvadáskor a hereföldön dudorodó sötét foltot, mint cibálgát éktelen tanyai ebek, s egyenesen a faluba ment rendőrért, de mire visszaértek, nevelőapádnak már nem volt emberi formája. Az öreg csósz akkor egyre csak sáros mennyemenőire bámult, imán járt az esze az egék urához, a rendőr meg tenyerét az orrára nyomva, véresre sarkantyúzott fürtelemmel szidta ugyanazt az urat, hogy még mindig akadnak olyan marhák, akik magukból készakarva dögöt csinálnak, míg nem ökrödni kezdett, és futásnak eredt a tanya felé. Én csak a beeresztett, fakó koporsót láttam, amikor a hétköznapi gyászfogat a közös temetőbe vitte. Akkor már a vén csósz elfáradt lábbal fönt ült a koporsó tetején, s ölbe ejtett kézzel, üres szájjal kérődzte bajsa nyámvadt végét, a fekete lovak meg gőzöltek, a szokatlanul hosszú út szurkát tépve gazdájuk ostoros biztatására, s nem akarták megérteni a kocsis sziszegését, hogy most aztán jól keres, mert adósa ezzel az úttal a Lucifernek, a nagyfejűnek, aki buzgósgában sosem mosdik...

Abban az időben sokat beszéltek rólatok a tanyai emberek, százelefele változatát tudom a kaszás haragjának, hogy zörgő csonttal miért suhintott közetek, de semmiféle jogot nem találtam arra, hogy őszintén megírva mindent, kirántsam alólad a talajt. Meg akkortájt veletek fenytették a rossz gyerekeket errefelé, én meg csak arra vágytam titkon, hogy ne kapjak tőled levelet, így majd nem kell válaszolnom furcsa kérdéseidre. Azt nem tudtam elképzelni, hogy egyszerűen válasz nélkül tegyem félre őket, valami kicsikarta képzeletem legrőzsásabb kertjéből mindig ugyanazokat a nyugtató sorokat, s útjukra engedve őket — békesség borult rám. Ilyenkor néhány napra meghumott a különben szünet nélkül hajszáleremben sétálgató, kecskekörmű emlékdarab a múltból, ha még egyáltalán emlékszel a szalmaólból felcsapó lángokra és a bent-rekedt állatok halálordítására, amiért téged félholtra vertek, én meg, az igazi tettes, még ma is menekülök a tűz ropogásába szorult kecskehörgéstől s minden kívánságot lázasan teljesítem, nehogy nagy jajve-

székelésedben kimondd ravasz nevedet a holtak csendessége előtt. Tudom, te sem szökhetsz meg önmagadtól, hiába lopakodtál lábujjhegyen a Gibson-sivatagban, ipari gyémántok fölött lyuggatva a homokot, valójában mindig kis tanyátok virágos ablakát láttad, melyről gyermekkorodat éppen leverte a zápor. A kikapart kvarckása egy-két gyémántszeme, az érett búzaszemek vágya volt benned, bár illatuk tüdőd mocsarába fült, te mégis mostad-mostad langyos könnyeiddel a sáros magokat tisztára, szorongással jajdulva, hogy erőre duzzadjanak, mosolyukból élet fakadjon, zöld, ropogós serkenés a sivatagban. Am a tündöklő gyémántszemek bája élettelen volt és hideg, simogatásuktól kibuggyant a vér a tenyeredből. Te meg csak tépett markodba meredtél, míg fejed fölött halk zúgással, lassan elindult a búbajos muzsikának vélt honvágy tölcser alakú, menetes kórtánca. Ilyenkor rohantál tábori priccsedre levelet írni, melynek utolsó soraiban mindig félenken megkérdezted, hogy tulajdonképpen neked „itthon” van-e még valakid?... Feltetted a kérdést valakinek; közben tücsköt-bogarat kértél, s én mindent megküldtem rendre, csak a kérdésre nem válaszoltam, mert úgy tudtam mindedig, hogy az ilyesmit sosem lehet tudni, meg úgy is éreztem: nem tőlem kérdezed te azt, hanem az egész világtól, de legfőképpen saját magadtól, csupán én vagyok az a szilárd pont, akinek szűkölsz. Kínosan jelen vagyok előtted, csak fel kellene emelned tekinteted rám a válaszáért, csakhogy magad sem akarod végérvényesen megtudni a velőt rázó igazságot, mert akkor nincs többé mit kérdezni, álmokat várni a csillagoktól és bizni, reménykedni a meghatározatlan valamiben, amit az ember csak úgy sejtet önmagával, de nem formál alakra, mert ha megteszi és világosan látja, akkor másnap már billegni kezdenek fölötte a nyelv nélküli harangok. Te is csak ember vagy, szemtávolságig érő gyengeség, én meg küldtem a borítékban tücsköt-bogarat, hogy ideig-óráig azon mazsoláztasd egérrágta lelkedet, tábori priccsen, a pusztaságban, azokban a bizonyos pillanataidban, amikor átszellemült arccal, halk szóval beszélgetsz az egek vízen tutajozó, éneket szóló szülőanyáddal.

Úgy tértél haza, mint egy érthetetlen álmú vadidegen, és csak lógatod hurokra fűzött gondolataidat, meg százszor hálálod leveleimet, de most nem kérdezel semmit, s már-már kiborulok, mint gömbölyűre fenekelt, újra elővett üst, hogy eléd zúdítsam a rotyogástól marcangolt cafatokat, pépestől, léstől, bűzöstől-mindenestől, de billenésemben lecsapott tekinteted sejtető fájása megállít, s csak kendőzőm tovább a förtelmes áradatot belül a keblemben, mert te ismét és ismét szóltanul indulsz a határba, a faluvégen meg visszafordulsz, mert akarsz álmodni... még egy kicsit, mint fényes reggelen, puha ágyikóban a kisgyerek, erőszakosan szorított pillákkal, hogy a meseország, amely az imént még tündöklött, ezzel is lassabban röppenjen. Ne gyötörj, testvérem; húsom, vérem, lelkiismeretem, ne ölj tovább! Allj elé, hogy arcodba vághasam a fukar valóságot, tedd ezt meg nekem, könyörgöm, hisz valójában neked sokkal egyszerűbb csak felegyenesedned... Meg aztán a nyugalmam egyenletes, halk szuszogása is elkísérné a faluvégen túlra, át a töltésen a mozdulatlan valóságba, meg vissza is, mert a töltés pengéje kegyetlenül hasítja ketté a múltat és a jelent, s a Balkán-expressz is mindig éppen akkor száguld végig az élen, amikor arra jársz. Nem tudhatod, álmúzótt testvérem, hogy gyógyulásod itt rejtőzik az emberek közt, majd én megmutatom neked, de előbb kérd számon önmagadat, hogy visszajöhess.